Hoe geef je meertalige kinderen gepaste begeleiding?

Een stappenplan voor in de klas

Lotte Vandenbempt, logopedist in BuBaO en zelfstandige praktijk Universiteit/Instelling: Postgraduaat Meertaligheid, Thomas More, Antwerpen (2021)
Heleen Leysen, onderzoeker en docent Universiteit/Instelling: opleiding Logopedie en Audiologie, Thomas More, Antwerpen
Charlotte Mostaert, onderzoeker en docent Universiteit/Instelling: opleiding Logopedie en Audiologie, Thomas More, Antwerpen

Meertaligheid in ons onderwijs

'Kwart van de kleuters spreekt thuis geen Nederlands', zo kopte de Standaard in januari 2021 (Casagrande, 2021). Een op vier kleuters in Vlaanderen spreekt thuis dus een andere taal dan het Nederlands. Wie werkzaam is in het Vlaamse kleuteronderwijs zal deze situatie ongetwijfeld herkennen. Ook in het lager onderwijs is het ondertussen een gekend fenomeen. In het Vlaamse lager onderwijs, schooljaar 2020-2021, registreerde Onderwijs Vlaanderen dat 22% van de leerlingen een andere thuistaal dan Nederlands had (Onderwijs Vlaanderen, 2021). Verschillende leerkrachten, maar ook ouders maken zich hier zorgen om. Wat kan je verwachten van de taalontwikkeling van een kind in een taal die niet zijn thuistaal is?

Mounia* is vijf jaar en spreekt thuis Syrisch-Arabisch met haar ouders. Op school krijgt ze sinds de eerste kleuterklas het Nederlands te horen. De leerkracht van de derde kleuterklas maakt zich zorgen om haar taalontwikkeling. Mounia ontwikkelt in het Nederlands niet zoals men zou verwachten, maar ligt dit aan haar meertalige opvoeding of aan een onderliggende taalproblematiek?

* Mounia is een fictieve naam.

Meertaligheid?

Om de situatie ten volle te begrijpen, is het belangrijk om de term 'meertaligheid' te definiëren. Wat is meertaligheid? En wat zijn de typische kenmerken van de taalontwikkeling van een meertalig kind? Kinderen die in het dagelijkse leven meer dan één taal gebruiken, noemen we meertalig (Appel et al., 2002). Deze meertaligheid kan in verschillende vormen voorkomen, gebaseerd op het moment waarop een kind voor het eerst de tweede taal hoort.

We spreken over *simultane taalverwerving* wanneer een kind de verschillende talen reeds vanaf de geboorte of tijdens de voorschoolse periode krijgt aangeboden. *Successieve taalverwerving* is het geval wanneer het kind eerst één taal leert, en pas later vanaf de kleuterschool een andere taal krijgt aangeboden. Het zal dan ook niet verbazen dat een successief meertalig kind niet dezelfde taalontwikkeling doormaakt als een kind dat sinds zijn geboorte de talen aangeboden krijgt.

Er zijn heel wat gelijkenissen, maar ook verschillen tussen meertalige en eentalige kinderen. Bij kinderen met een simultaan meertalige taalontwikkeling ziet men dat de overeenkomsten in de taalontwikkeling met eentalige kinderen groter zijn dan de verschillen (Prodia, 2021). Bij een successief meertalige opvoeding doorlopen kinderen andere fasen in hun tweede taal dan in hun eerste taal. In eerste instantie gebruikt het kind zijn moedertaal in de nieuwe taalomgeving. Daarop volgt meestal een stille periode. Tijdens deze fase pikken ze de nieuwe taal op, maar produceren ze zelf nauwelijks. Hierna doorlopen ze de volgende fases, waarin ze de taal actief leren gebruiken. Eerst volgt een formule-fase waarin het kind enkele vaste uitdrukkingen overneemt. Vervolgens volgt de uiteindelijke fase waarin het kind de nieuwe taal actief gaat gebruiken. Ze slaan hierbij soms enkele stappen over, omdat ze zich kunnen baseren op kenmerken van de eerder verworven taal. Het is mogelijk dat er tijdens de actieve fase nog fouten aanwezig zijn. De snelheid waarmee kinderen de tweede taal verwerven is afhankelijk van verschillende factoren zoals: de leeftijd waarop ze de nieuwe taal voor het eerst horen, de structuur van de moedertaal en kwantiteit en kwali-

teit van het aanbod van de tweede taal en attitude ten opzichte van deze taal (Hoff, 2017; Prodia, 2021).

Binnen een normale meertalige ontwikkeling kunnen enkele typerende kenmerken aanwezig zijn die doen denken aan een taalprobleem of taalontwikkelingsstoornis. Zo kan er sprake zijn van *transfer* waarbij de ene taal de andere beïnvloedt. Dit kan bijvoorbeeld resulteren in foutieve zinsconstructies of fouten binnen de morfologie; een Franstalig kind zegt dan bijvoorbeeld 'het huis rode', naar analogie van 'la maison rouge' (Prodia, 2021). Niet elke fout wijst op een taalontwikkelingsstoornis (De Smedt et al., 2017).

Ook kan er sprake zijn van *codewisseling*. Dit is het geval wanneer een meertalig persoon meerdere talen gebruikt binnen eenzelfde of opeenvolgende uitingen; een Engels-Nederlandstalig kind zegt dan bijvoorbeeld 'ik heb de shoe genomen' (Prodia, 2021).

Wat als de taalontwikkeling atypisch verloopt?

Als de taalontwikkeling van een meertalig kind verstoord verloopt, spreken we van een taalontwikkelingsstoornis (TOS). Een TOS is een aangeboren aandoening waarbij kinderen moeite hebben om taal te verwerven, zonder een duidelijk aanwijsbare oorzaak. Vaak kunnen we al op jonge leeftijd merken dat een kind hiermee te maken heeft. Dit geldt ook voor meertalige kinderen. Voor zover geweten is, komt een TOS evenveel voor bij meertalige als bij eentalige kinderen (Kohnert, 2010). Een meertalige opvoeding op zich kan nooit de oorzaak zijn van een TOS (Van Den Heuvel et al., 2019).

Wel blijkt dat het taalprofiel van een eentalig kind met taalproblemen gelijkenissen vertoont met het beeld van een normaal ontwikkelend, meertalig kind (Boerma et al., 2017).

Om na te gaan of een eentalig kind een TOS heeft, kan een logopedist een taalonderzoek doen. De resultaten van het kind worden dan vergeleken met normresultaten. Tegenwoordig zijn we ons er meer en meer van bewust dat we meertalige kinderen niet zomaar mogen spiegelen aan de normen voor eentalige kinderen (Julien, 2012). De taalvaardigheden van een kind in de schooltaal zijn niet zomaar te vergelijken met taalvaardigheden in de moedertaal. Meertalige kinderen hebben immers meestal een beperktere woordenschat in één taal in vergelijking met eentalige kinderen. Als we de woordenschat in de verschillende talen van een meertalig kind bij elkaar nemen, zal dit verschil meestal niet zo groot zijn. Thuis praten ouders bijvoorbeeld tegen hun kind over allerlei huishoudelijke taken. Er zal op dat moment niet altijd schooltaal of rekentaal aan bod komen. Op school komt dan weer minder snel het woord 'wasmachine' of 'stofzuiger' aan bod. Verder kan er ook een cultureel verschil zijn binnen het taalleren of worden er verschillende talige eisen gesteld aan een kind in de verschillende talen.

> *" Er zijn heel wat gelijkenissen, maar ook verschillen tussen meertalige en eentalige kinderen "*

Om van een TOS te kunnen spreken moet een kind duidelijke taalproblemen hebben in alle talen die het verwerft. Wanneer de problemen zich slechts in één taal voordoen, is er sprake van een *blootstellingsachterstand* (Gerrits et al., 2017). Het kind ervaart problemen in de ene taal terwijl de andere taal normaal ontwikkelt. De taalproblemen in de ene taal zijn dan te wijten aan een beperkte blootstelling aan die taal en niet aan een stoornis (Van Den Heuvel et al., 2019; De Smedt, 2014). Dit onderscheid is belangrijk om te maken, aangezien een kind met een blootstellingsachterstand niet op de juiste plek zit bij een logopedist, een kind met een TOS wel. Het is mogelijk om een blootstellingsachterstand in te halen wanneer het kind een goed taalaanbod krijgt. Een TOS kan je echter niet inhalen, hier is specifieke logopedische therapie bij nodig.

Uit een recent onderzoek bleek dat slechts iets meer dan één op drie meertalige kinderen die naar een logopedist werd doorverwezen, effectief nood had aan directe logopedische therapie omwille van een TOS (Mostaert et al, 2019). Dit wil zeggen dat er in de dagelijkse context vermoedelijk meer meertalige kinderen worden doorverwezen naar de logopedist dan eigenlijk nodig is. Anderzijds zullen er ook meertalige kinderen met een TOS onder de radar blijven omdat leerkrachten en ouders de taalachterstand volledig toeschrijven aan het feit dat zij meertalig worden opgevoed.

Stappenplan: meertalig kind met een taalprobleem

Stel, je hebt een meertalig kind zoals Mounia in de klas en je maakt je zorgen over de taalvaardigheden van dit kind in het Nederlands. Hoe kan je nagaan of externe hulp van een logopedist nodig is? Om op deze vraag te antwoorden, werd een stappenplan ontwikkeld. De stappen in het stappenplan stellen je enkele concrete vragen over het kind en zijn of haar taalsituatie.

Het stappenplan kan jou als leerkracht helpen om te bepalen waar dit meertalig kind nood aan heeft. Het stappenplan richt zich op leerkrachten in het basisonderwijs met meertalige kinderen in de klas en het werd gebaseerd op de huidige kennis omtrent meertalige kinderen met taalproblemen, gevonden in recente wetenschappelijke literatuur.

> *" Om van een TOS te kunnen spreken moet een kind duidelijke taalproblemen hebben in alle talen die het verwerft "*

Eerst geef je aan of het kind taalproblemen heeft in het Nederlands of niet. Het kan zijn dat je in het Nederlands weinig problemen opmerkt, maar dat ouders zich toch zorgen maken over de taalontwikkeling. Dit kan komen doordat zich wel problemen voordoen in de thuistaal, of omdat ouders zich onzeker voelen bij de meertalige opvoeding. In dat geval is het erg aangeraden om hierover in gesprek te gaan met ouders en hen in geval van bezorgdheid door te verwijzen naar een gespecialiseerde hulpverlener, een logopedist. Indien de ouders zich geen zorgen maken en er geen problemen optreden in het Nederlands bij het kind, is doorverwijzen niet nodig.

Een volgende stap in het stappenplan bevraagt of er zich problemen voordoen in de thuistaal. Om dit te kunnen bepalen, kan je luisteren naar wat ouders melden over de taalontwikkeling in de thuistaal. Een tool die je hierbij kan helpen is de oudervragenlijst ALDeQ-NL (Leysen et al., 2020c).

De ALDeQ-NL is een Nederlandstalige versie van de Alberta Language and Development Questionnaire (ALDeQ; Paradis, et al., 2010) ontwikkeld door Thomas More in samenwerking met VIVES en KU Leuven. Het is een gratis oudervragenlijst over de moedertaalontwikkeling en -beheersing van meertalige kinderen. Je kan de ALDeQ-NL als screening inzetten om na te gaan of er problemen zijn met de moedertaal. De vragenlijst helpt om meertalige kinderen met en zonder een TOS van elkaar te onderscheiden. Je krijgt de resultaten meteen na het invullen in je mailbox.

De ALDeQ-NL is geschikt voor ouders van successief meertalige kinderen tussen 4 en 10 jaar oud met taalproblemen in het Nederlands. De cut-offscores werden berekend voor Vlaanderen. Meer informatie over de ontwikkeling van de ALDeQ-NL is eerder verschenen (Leysen et al., 2020a; 2020b).

Met de steun van HaBilNet is de vragenlijst ondertussen beschikbaar in 10 verschillende talen. De vragen en antwoordopties kunnen via de voorleesfunctie in elk van de talen worden afgespeeld. Dat helpt anderstalige ouders om de ALDeQ-NL correct in te vullen.

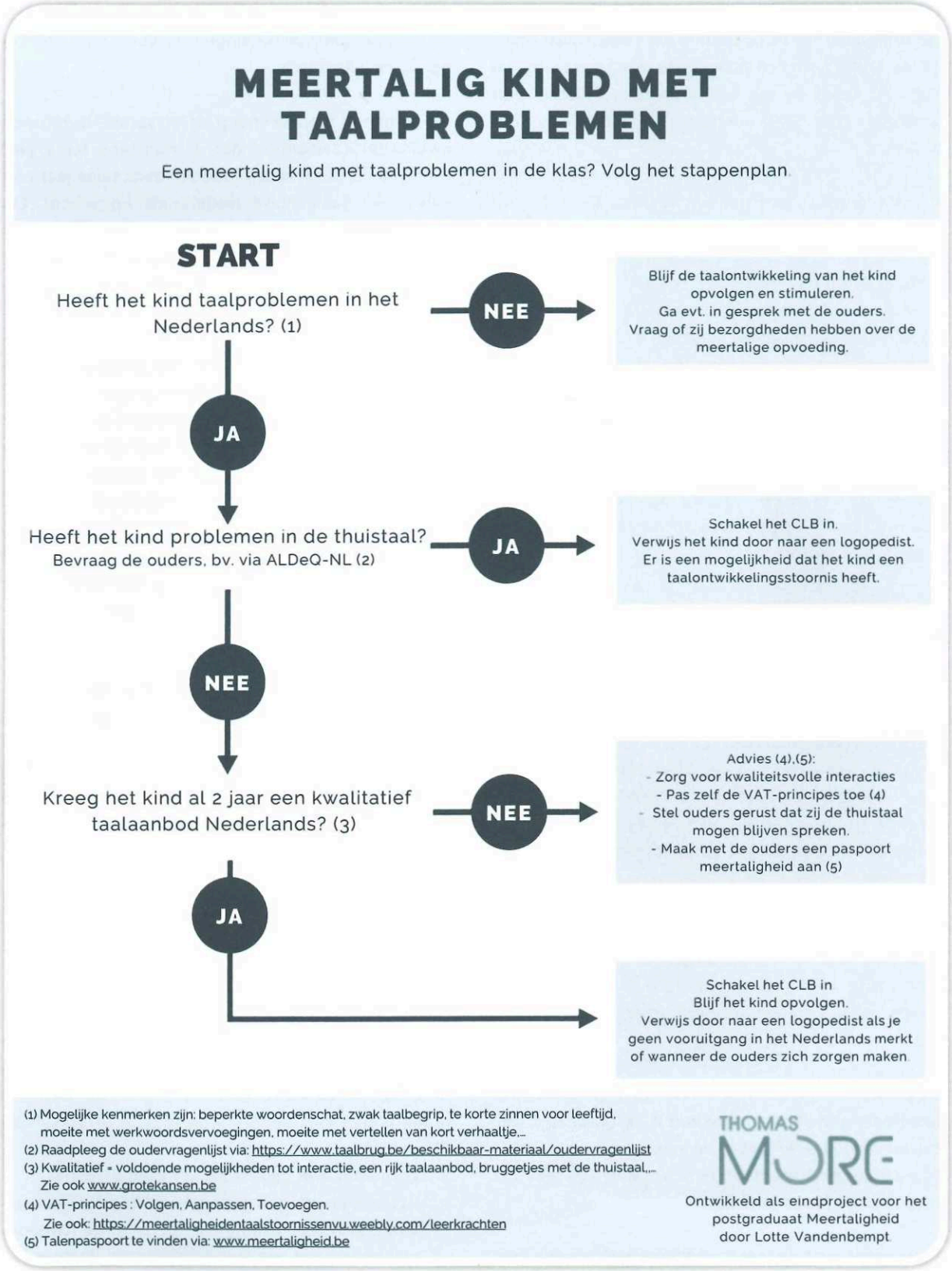
Probeer de ALDeQ-NL zelf uit via https://www.taalbrug.be/beschikbaar-materiaal/oudervragenlijst.

Als blijkt dat er zich taalproblemen voordoen in het Nederlands en de thuistaal, is het nodig om het Centrum voor Leerlingbegeleiding (CLB) in te schakelen en het kind door te verwijzen naar een logopedist voor diagnostisch onderzoek. Het is mogelijk dat het kind een TOS heeft.

Een laatste vraag in het stappenplan peilt naar het aantal jaren taalaanbod dat het kind kreeg in het Nederlands. We weten dat kinderen veel belangrijke vaardigheden verwerven in een tweede taal gedurende de eerste twee jaren taalaanbod.

Als het kind nog geen twee jaar Nederlandstalig aanbod kreeg, vermeldt het stappenplan enkele concrete acties die je kunnen helpen om het taalaanbod van het kind te optimaliseren en om ouders gepaste tips mee te geven.

Als het kind nog geen twee jaar taalaanbod kreeg in het Nederlands, maar op dit moment wel problemen vertoont in de Nederlandse taal, blijft het nuttig om het kind op te volgen. Als ouders zich zorgen maken, of wanneer je geen vooruitgang merkt in de taalont-

Figuur 1. Stappenplan 'Meertalig kind met taalproblemen'

wikkeling van het kind, is doorverwijzen aangeraden. Belangrijk om te onthouden is dat ouders zich doorgaans terecht zorgen maken. Na doorverwijzing zal een logopedist kunnen uitklaren of er effectief een probleem aanwezig is dat behandeld dient te worden of niet.

Het stappenplan werd in een eerdere vorm in april 2021 geëvalueerd door 47 (zorg)leerkrachten en zorgcoördinatoren uit het basisonderwijs. Het stappenplan werd nadien herzien om het meer werkbaar te maken. Uit de bevraging bleek dat 85,1% van de deelnemers al eens een meertalig kind doorverwees naar een externe logopedist, en iets minder dan de helft van de deelnemers (44,7%) gaf aan zich hier onzeker bij te voelen.

Om te beslissen over doorverwijzing baseert het merendeel van de deelnemers (70,2%) zich op eigen observaties, los van een bestaande observatielijst of screeningsinstrument.

Na het zien van het stappenplan in de toenmalige vorm gaf 78,8% van de deelnemers aan dat ze zich zekerder zouden voelen met het stappenplan bij een mogelijke doorverwijzing. Volgens meer dan één vijfde zou de begeleiding en doorverwijzing meer gestructureerd en duidelijker verlopen met het stappenplan. Een kwart van de deelnemers (25,5%) zou meer gebruik maken van specifieke instrumenten. Slechts iets meer dan 30% van de deelnemers gaf aan reeds de stappen uit het stappenplan toe te passen op school.

Stappenplan: toegepast

We passen het stappenplan toe op de casus van Mounia.

De eerste vraag luidt: 'heeft Mounia taalproblemen in het Nederlands?'. Het antwoord is 'ja' op deze vraag. Dit merkt de leerkracht in de klas zeer sterk. Mounia heeft moeite om goede zinnen te bouwen en gebruikt niet altijd de juiste woorden.

Vervolgens gaat de leerkracht na of Mounia ook taalproblemen heeft in haar thuistaal. Om dit te weten te komen, neemt de zorgleerkracht samen met de ouders de ALDeQ-NL af (Leysen et al., 2020c). Hieruit blijkt dat er geen aanwijzingen zijn voor problemen in het Syrisch-Arabisch.

De volgende stap bevraagt of er sprake is van een kwalitatief taalaanbod dat al minstens twee jaar duurt. In dit geval kreeg Mounia reeds twee jaar een kwalitatief taalaanbod Nederlands op school. Op school wordt veel ingezet op kwalitatieve interacties in een realistische context. De school hecht ook veel belang aan woordenschatuitbreiding op een kwalitatieve manier.

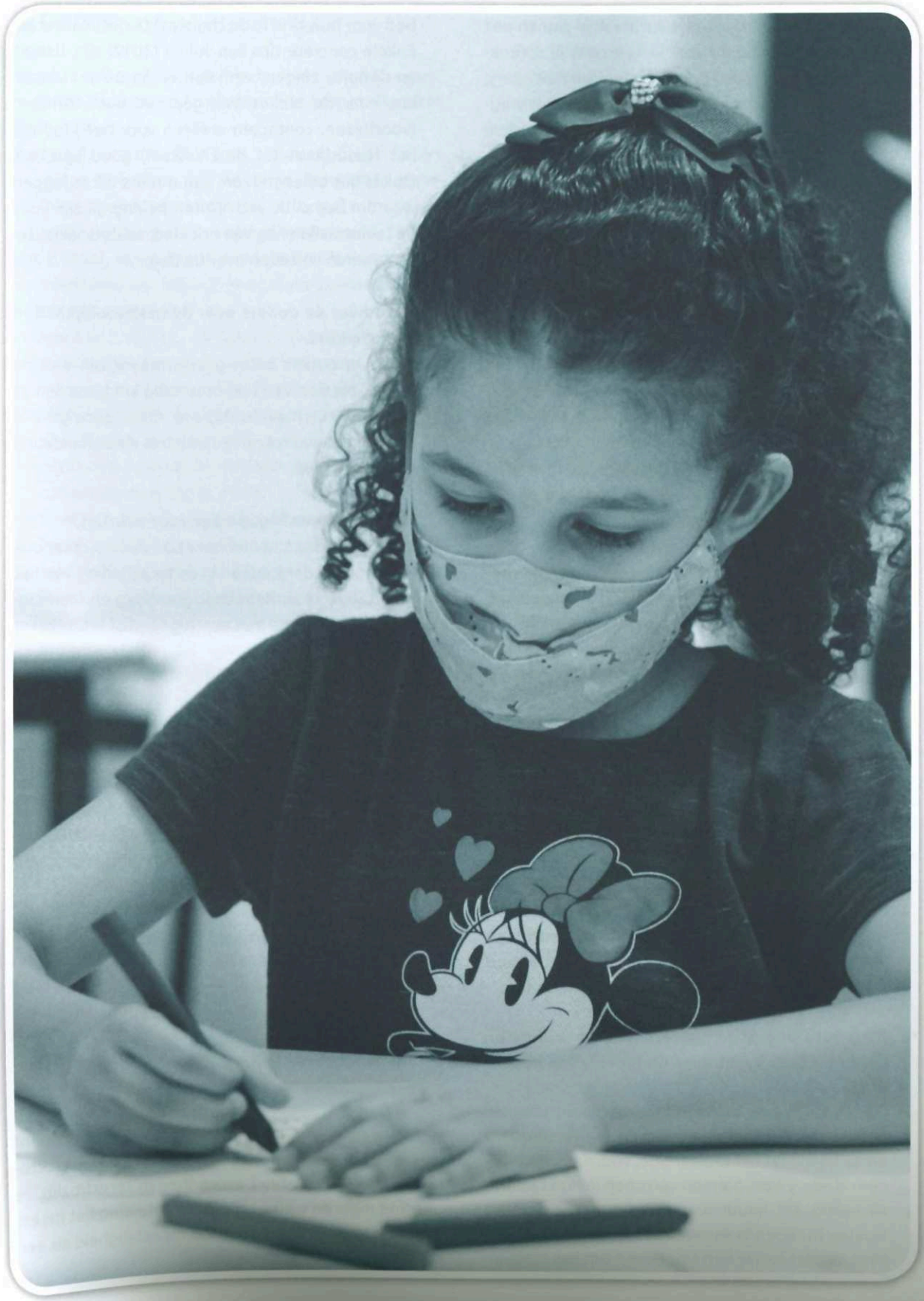
De problemen in het Nederlands zijn dus vermoedelijk van voorbijgaande aard. Mounia heeft meer tijd nodig om het Nederlands te beheersen. Dit betekent dat de school haar niet meteen moet doorverwijzen naar een logopedist, aangezien het vermoedelijk niet om een TOS gaat. Het is wel belangrijk dat de school Mounia blijft opvolgen. Ze kunnen hierbij ook best het CLB betrekken. Wanneer het team geen vooruitgang merkt in Mounia's taalontwikkeling, kan het toch aangewezen zijn om haar door te verwijzen naar een logopedist.

Wat kan de klas- en zorgleerkracht op school zelf ondernemen? Ze kunnen met de ouders in gesprek gaan over wat ze merken tijdens observaties en wat ze meenemen uit de afname van de vragenlijst over de thuistaal. Verder kunnen zij de ouders adviezen geven over stimulatie van het Nederlands via bepaalde buitenschoolse activiteiten.

Tips over omgaan met meertaligheid in de klas

Het stappenplan helpt in de beslissing om door te verwijzen naar een logopedist. Daarnaast zijn er enkele tips en activiteiten die je als leerkracht kan toepassen in de klas om bewuster met taal om te gaan wanneer je leerlingen met een taalachterstand of TOS in de klas hebt.

- **Zorg voor een gepast taalaanbod in je klas.** Het bieden van een gepast en kwalitatief taalaanbod is een zeer belangrijke factor in de (tweede) taalverwerving van een kind. Het is daarom belangrijk dat je het taalaanbod dat een kind krijgt zo goed mogelijk optimaliseert. Spreek tegen de

kinderen op hun eigen niveau: maak je zinnen net iets langer dan die van het kind en pas je spreektempo aan, leg moeilijke woorden kort uit. Zorg wel dat je correct blijft spreken, vermijd het wegvallen van moeilijkere woorden of voegwoorden. Zorg voor voldoende interactiekansen en taalsteun, leg bijvoorbeeld linken met de thuistaal van kinderen. Laat de kinderen een nieuw woord ook eens in hun thuistaal benoemen en toon hier interesse in.

- **Pas de VAT-principes toe in de omgang met kinderen.**
  De gekende VAT-principes uit het Hanen-programma (Volgen, Aanpassen, Toevoegen) zijn effectief gebleken om de taalmogelijkheden uit te breiden bij meertalige kinderen (Julien, 2008). Deze principes kan de leerkracht toepassen tijdens vrije spelmomenten, maar ook tijdens gestructureerde momenten zoals klasgesprekken. 'VAT' staat voor: volgen, aanpassen en toevoegen. Volgen: Je volgt wat het kind doet of zegt, je wacht en geeft het kind voldoende tijd. Aanpassen: Vervolgens sluit je aan bij wat het kind zegt. Je toont hiermee interesse in de uiting of activiteit van het kind. Reageer hierbij telkens op een poging tot interactie. Je gaat hierbij de uiting van het kind niet expliciet corrigeren, maar wel correct terugkaatsen (het kind zegt bijvoorbeeld 'een bo', dan zeg jij 'ja, een blok'). Als laatste voeg je taal toe aan de uiting van het kind. Je maakt de uiting langer en verwoordt enkele denkstappen van het kind. Tijdens het spelen met blokken kan je bijvoorbeeld zeggen 'ja, dat is een blok. Een rood blokje. We kunnen iets bouwen.' (Zink & Breuls, 2012). Meer toegankelijke informatie voor leerkrachten hierover is te vinden op de website Meertaligheid en Taalstoornissen: https://meertaligheidentaalstoornissenvu.weebly.com/.

- **Zorg voor een goed contact met de ouders en geef hen tips. Praat over de meertalige opvoeding.**
  De school is een belangrijk contactpunt voor de ouders. Je kan ouders adviseren om consequent om te gaan met het taalaanbod, voornamelijk wanneer kinderen problemen vertonen in hun taalontwikkeling. Dit houdt o.a. in dat ouders structuur kunnen brengen in wie welke taal spreekt met het kind. Verder kan je hen tips geven om het taalaanbod voor hun kind in de thuistaal te optimaliseren. Enkele concrete tips van Julien (2012) zijn: liedjes en rijmpjes zingen, verhalen en sprookjes vertellen, naar de bibliotheek gaan en veel verhalen (voor)lezen, contacten creëren voor het kind die het Nederlands (of de thuistaal) goed spreken. Ook is het belangrijk om aan ouders uit te leggen waarom bepaalde activiteiten belangrijk zijn voor de taalontwikkeling van het kind, zoals boekjes lezen, samen vertellen over de dag, ...

- **Informeer de ouders over de taalmoeilijkheden van hun kind.**
  Wanneer ouders beter geïnformeerd zijn over de taalproblemen van hun meertalig kind, zouden ze volgens Crutchley (2000) ook meer geneigd zijn om een actieve rol op te nemen in de behandeling hiervan.

- **Raadpleeg een logopedist voor overleg.**
  Een logopedist kan niet enkel de ouders, maar ook de school ondersteunen in de begeleiding van het meertalige kind. Regelmatig overleg en uitwisselen van informatie met een logopedist is dus zeker aangeraden.

Besluit

Het stappenplan is een bruikbaar instrument en makkelijk inzetbaar in de praktijk. Het zorgt ervoor dat je meertalige kinderen op een correcte wijze kan begeleiden en dat je op een gepast moment kan doorverwijzen naar een logopedist bij taalproblemen.

Ter afronding van dit artikel kun je jezelf de volgende vragen stellen:

- Zorg ik zelf voor een gepast taalaanbod in de klas?
- Ondersteun ik de ouders in het bieden van een gepast taalaanbod?
- Zijn er kinderen in de klas waarbij ik me toch zorgen maak over de taalontwikkeling?

Heb je een meertalige leerling met taalproblemen? Neem er het stappenplan bij en ga op een gestructureerde manier na of je bezorgdheden terecht zijn. Je ontdekt meteen welke hulp of begeleiding het meest gepast is voor deze leerling. Zie meertaligheid als een kans en niet als een struikelblok!

Bronnen

Appel, R., Baker , A., Hengeveld, K., Kuiken, F., & Muysken, P. (2002). *Talen en Taalwetenschap.* Oxford: Blackwell Publishers.

Boerma, T., Leseman, P., Wijnen, F., & Blom, E. (2017). Language proficiency and sustained attention in monolingual and bilingual children with and without language impairment. *Frontiers in Psychology*, 8, 1241.

Bos, P. (2021, maart 29). *Meertaligheid en Taalstoornissen.* Opgehaald van https://meertaligheidentaalstoornissenvu.weebly.com/

Casagrande L. (2021, 13 januari). Kwart van kleuters spreekt thuis geen Nederlands. *De Standaard.* https://www.standaard.be/cnt/dmf20210113_95743840

Crutchley, A. (2000). Bilingual children in language units: does having 'well-informed' parents make a difference? *International Journal of Language en Communication Disorders*, 35 (1), 65-81.

De Smedt, H. (2014). Meertalige kinderen met taalproblemen: nood aan een geïntegreerde en kindgerichte aanpak. *Caleidoscoop*, 26 (1), 6-14.

De Smedt, H., Roeyers, H., & Schelpe, L. (2017). Suggesties voor een handelingsgerichte diagnostiek van de taalontwikkeling bij meertalige kinderen. *Signaal: Significant voor de professionele hulpverlener*, 2; 99, 4-20.

Gerrits, E., Beers, M., Bruinsma, G., Singer, I. (2017). *Handboek Taalontwikkelingsstoornissen.* Bussum: Uitgeverij Coutinho.

Hoff, E. (2017). Bilingual Development in children of immigrant families. *Child Development Perspectives*, 12; 2, 80-86.

Julien, M. (2008). *Taalstoornissen bij meertalige kinderen. Diagnose en Behandeling.* Amsterdam: Harcourt Assessment BV.

Julien, M. (2012). Meertalige kinderen met een logopedisch probleem: Hoe ga je met ze om? *Signaal*, 21 (79), 12-15.

Kohnert, K. (2010). Bilingual children with primary language impairment: Issues, evidence and implications for clinical actions. *Journal of Communication Disorders, 43* (6), 456-473.

Leysen, H., Mostaert, C., Patteeuw, T., Roeyers, H., Van Den Heuvel, E., & Zink, I. (2020a). ALDeQ-NL, dé Nederlandstalige oudervragenlijst voor moedertaalonderzoek. *Logopedie, 33*(4), 38-48.

Leysen, H., Mostaert, C., Patteeuw, T., Roeyers, H., Van Den Heuvel, E., & Zink, I. (2020b) ALDeQ-NL, dé Nederlandstalige oudervragenlijst voor moedertaalonderzoek. *Signaal, 112*(3), 18-33.

Leysen, H., Mostaert, C., Patteeuw, T., Roeyers, H., Van Den Heuvel, E., & Zink, I. (2020c). *Digitale oudervragenlijst ALDeQ-NL.* Antwerpen: Thomas More.

Mostaert, C., Leysen, H., Desmedt, E., Van Den Heuvel, E., & Zink, I. (2019). Een onderbouwde aanpak voor diagnostiek bij meertalige kinderen. *Logopedie, 32* (4), 19-28.

Onderwijs Vlaanderen (2021, 22 oktober). *Dataloep: aan de slag met cijfers over onderwijs.* Geraadpleegd op 22 oktober 2021, van https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/onderwijsstatistieken/dataloep-aan-de-slag-met-cijfers-over-onderwijs

Paradis, J., Emmerzael, K., & Sorenson Duncan, T. (2010). Assessment of English language learners: Using parent report on first language development. *Journal of Communication Disorders, 43*(6), 474-497.

Prodia. (2021, maart 19). *Protocollen Spraak en Taal.* Opgehaald van Prodia: https://www.prodiagnostiek.be/?q=spraak-taal

Van Den Heuvel, E., Goeleven, A., Breuls, M., Vandereet, J., & Zink, I. (2019). Multidisciplinaire diagnostiek als startpunt voor een gepast zorgtraject voor kinderen met taalontwikkelingsproblemen. *Tijdschrift Jeugdgezondheidszorg*, 51, 38-46.

Zink, I., & Breuls, M. (2012). *Ontwikkelingsdysfasie, een stoornis die meer aandacht dan namen verdient.* Antwerpen: Garant.